

<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1706-18>.

3. Про Державний реєстр виборців : Закон України від 22 лютого 2007 року № 698-V [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/698-16/print>.

4. Про вибори народних депутатів України : Закон України від 17 листопада 2011 р. № 4061-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4061-17/print>.

5. Про забезпечення тимчасової зміни місця голосування виборця без зміни його виборчої адреси : Постанова Центральної виборчої комісії від 13 вересня 2012 року № 893 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0893359-12>.

6. Про питання тимчасової зміни місця голосування виборцям, виборча адреса яких відноситься до території Донецької чи Луганської області, на період проведення позачергових виборів народних депутатів України 26 жовтня 2014 року : Постанова ЦВК від 7 жовтня 2014 року № 1529 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v1529359-14>.

Приловський Володимир Володимирович,
старший викладач кафедри
цивільно-правових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ НОТАРІАТУ В УКРАЇНІ

Діяльність нотаріату впливає на різні аспекти суспільного життя країни. Від якості його роботи безперечно залежить нормальне функціонування і цивільних, і господарських правовідносин. При цьому якість діяльності нотаріусів залежить від встановлених законодавцем правил та способів здійснення нотаріальної діяльності.

Впроваджувані як у повсякденне життя суспільства, так і у сферу правотворчої діяльності новітні технології диктують все більше нові правила здійснення такої діяльності, втілення нових ресурсів, способів користування і використання електронних засобів у законодавчий та правотворчий процеси.

Масштабні проекти з впровадження та реалізації інформаційних технологій у всіх сферах правовідносин підтверджують необхідність використання електронних засобів зв'язку, інструментів інформаційно-комунікаційних технологій у такій традиційно «паперовій» сфері як нотаріат.

Поняття «електронний нотаріат» на даний момент в правовій сфері не існує, це лише поки що абстрактне визначення окремої ланки нотаріальної діяльності, яка починає діяти в сфері інформаційних технологій і яку необхідно продумано обґрунтовано поступово впроваджувати і удосконалювати.

Електронний нотаріат – це і створення єдиного електронного реєстру нотаріальних дій, і використання електронного цифрового підпису (ЕЦП), і

оцифровка нотаріальних документів, і створення бази для електронного архіву. На сьогоднішній день навіть з ухваленням законів «Про електронний цифровий підпис», «Про електронні документи та електронний документообіг» немає жодних підстав говорити про можливість впровадження електронного нотаріату, оскільки в цьому напрямку має бути змінено Закон України «Про нотаріат».

В законі необхідно, щоб чітко було прописано, які саме дії можуть здійснюватись електронно, а які – ні. Мета електронного нотаріату – це не зведення його функцій до механічних, адже немає доцільності в тому, щоб всі нотаріальні дії вчинялися за допомогою програмного забезпечення.

На даному етапі запровадження елементів електронного нотаріату українські нотаріуси користуються та працюють з великою кількістю незручних електронних реєстрів, що змушує постійно відволікатися на технічні аспекти роботи з ними. Це створює купу проблем та підстав для зауважень з боку клієнтів та державних органів. Робота цих електронних реєстрів повинна бути набагато простішою, без технічних збоїв та проблем із функціонуванням, що давало б змогу нотаріусам більше часу для вчинення нотаріальної дії, а не її фіксації та перевірки даних з реєстрів. Крім того, достовірність та повнота відомостей, внесених в окремі реєстри, є далекими від об'єктивної інформації.

Наприклад, можна розглянути реєстр довіреностей, посвідчених у нотаріальному порядку. З цим реєстром закон не пов'язує виникнення, припинення чи зміну правовідносин. Це, так би мовити, «нотаріальний реєстр». Нотаріуси вносять до цього реєстру відомості про посвідчені ними довіреності та перевіряють в ньому чинність інших довіреностей. Однак, приміром, консульські установи, що також вчиняють такі нотаріальні дії за кордоном, не мають доступу та не користуються цим реєстром. Вони не перебувають під юрисдикцією Міністерства юстиції, не вносять жодної інформації про посвідчені ними довіреності та не мають зв'язку з нотаріальною системою України. Хоча реалізацію прав громадян України вони забезпечують. Таким чином, реєстр довіреностей не є повним.

Відомості Реєстру речових прав та їх обтяжень також є неповними й неточними, оскільки держава, по-перше, не забезпечила проведення повної інвентаризації об'єктів власності в Україні та суб'єктів прав власності; по-друге, не були оцифровані дані БТІ щодо технічних характеристик об'єктів нерухомого майна, архівів нотаріусів тощо. Чого лише варта ситуація існування в Україні двох реєстрів, що окремо обліковують права власності на нерухомість і права власності на землю? У серпні 2017 р. Міністр юстиції вже заявив про те, що наразі назріла потреба об'єднати реєстр прав на нерухоме майно та земельний кадастр.

Отже, уніфікація всіх реєстрів, що пов'язані з реєстрацією окремих видів нотаріальних дій, в один єдиний реєстр, на сьогодні є нагальною потребою для нотаріату. Такий реєстр має отримати визначений законом статус Єдиного державного реєстру. Він має бути уніфікованим та гармонізованим з вели-

чезною кількістю тих реєстрів, що зараз адмініструються Міністерством юстиції та іншими міністерствами й відомствами.

На думку експерта, наявність єдиного реєстру вчинення нотаріальних дій всіма нотаріусами України матиме як переваги, так і недоліки. До переваг можна віднести: зручність для громадян та нотаріусів, можливість швидкого отримання суб'єктами, перелік яких визначено ст. 8 ЗУ «Про нотаріат», інформації про вчинення нотаріальної дії певним нотаріусом з єдиного джерела. Наявність єдиного електронного реєстру, зокрема, надасть можливість вирішити проблемне на сьогодні питання чинності різного роду згод (наприклад, згоди подружжя на відчуження майна, згоди одного з батьків на виїзд дитини за кордон тощо). Проте така єдина база даних може бути серйозною спокусою для шахраїв, а тому має бути надійно захищена від зламу, пошкодження та/або зміни інформації. Передача інформації з обмеженим доступом для наповнення електронного реєстру повинна відбуватися окремими каналами з підвищеним ступенем захисту, що може потягнути за собою додаткові матеріальні витрати на етапі впровадження.

Також виникає питання про систему захисту нотаріального документа. Нотаріальний документ складається з бланка, тексту, посвідчувального напису нотаріуса, підпису нотаріуса та печатки. У нас наразі захищеним є лише бланк. В Україні має бути розроблена певна система захисту всього нотаріального документа. Адже виготовити печатку і посвідчувальний напис, підробити підпис будь-якого нотаріуса нині не складає жодних труднощів.

Ще однією проблемою українського нотаріату є відсутність судового контролю за нотаріальною діяльністю.

Так, зокрема, судовий контроль за нотаріальною діяльністю ґрунтується на конституційному праві громадян на судовий захист. Однак у цьому випадку постає питання: «Це судовий контроль за діяльністю нотаріуса або за додержанням прав людини?».

Враховуючи міжнародний досвід регулювання інституту нотаріату, аналізуючи практику застосування чинного законодавства про нотаріат, можна дійти наступних висновків:

Українська модель здійснення контролю за нотаріальною діяльністю потребує серйозного коригування. У процесі розробки нового закону про нотаріат необхідно використати іноземний досвід правового регулювання ефективного механізму контролю у сфері нотаріальної діяльності. Контрольними функціями щодо нотаріусів повинні володіти, передусім, державні органи юстиції при збереженні гарантій прав нотаріусів, забезпечуваних можливістю судового оскарження рішень органів юстиції. В новому законі слід передбачити процесуальні питання здійснення дисциплінарного примусу до нотаріуса, що вчинив протиправний вчинок під час здійснення професійних функцій.

Існує ще проблема, яка стосується підвищення кваліфікації нотаріуса.

На сьогодні професія нотаріуса – це чи не єдина професія юриста, щодо якої закон не встановлює обов'язкового періодичного проходження курсу пі-

двищення кваліфікації та перевірки знань. Приміром, арбітражні керуючі зобов'язані підвищувати кваліфікацію 1 раз на 3 роки, приватні виконавці – 1 раз на 5 років, а приватні нотаріуси підвищують кваліфікацію лише у разі примусового зупинення їхньої діяльності.

До обов'язків нотаріуса, згідно ЗУ «Про нотаріат», входить підвищення професійного рівня, а також у разі настання обставин, передбачених ст. 29-1, а саме порушення правил нотаріального діловодства, нотаріус зобов'язаний пройти курс підвищення кваліфікації. Тобто закон містить в собі ці два поняття: підвищення професійного рівня і підвищення кваліфікації. Підвищенням професійного рівня можна назвати, наприклад, написання статті у фаховий журнал, захист дисертації, участь у тематичному семінарі та ін. Водночас підвищення кваліфікації має відбуватися у спеціальних навчальних закладах з високим рівнем викладацького складу.

Якщо в правових питаннях більшість нотаріусів орієнтується на достатньому рівні, то в сфері новітніх технологій це питання майже не вирішується, що занадто утруднює їх впровадження і використання.

Нотаріус зобов'язаний підтримувати в належному стані рівень своїх знань як у правовому, так і технічному сенсі (як раз для можливості впровадження в свою професійну діяльність новітніх інформаційних технологій).

Звичайно, кожен повинен сам удосконалювати свій професійний рівень. Але без допомоги держави, без застосування відповідних освітньо-кваліфікаційних програм підвищення кваліфікації та професійного рівня як нотаріуса, так і інших фахівців з правових питань, це буде зробити вкрай важко.

1. Закон України «Про нотаріат» // Відомості Верховної Ради України, 1993. – № 39. – Ст. 383.

2. Проблемні питання нотаріальної практики. // Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://juristoff.com/resyrsi/biblioteka/notariat-ukrainy>.

3. Про застосування цифрових технологій в діяльності нотаріуса. / Нотаріат України : Загальнодержавний науково-практичний журнал. – № 1-2 (25), червень 2017. – С. 32.